

Фінансова культура населення в Україні

Сучасні соціологічні та наукові дослідження щодо рівня фінансової грамотності та фінансової культури населення показують, що громадяни багатьох країн світу, і в тому числі України, не володіють достатнім рівнем фінансових знань, що несе в собі загрозу фінансової безпеки держави в цілому. Криза 2020 року, з якою зіткнулися всі країни світу, показала економічну та фінансову невизначеність й великі ризики, які супроводжують суспільство. Володіння фінансовими знаннями допоможе громадянам приймати виважені й відповідальні рішення в подальшому житті.

Так, в травні 2020 року були оприлюднені результати третього міжнародного дослідження PISA – 2018 з фінансової грамотності, у якому взяли участь 13 країн/економік ОЕСР та 7 країн-партнерок, і яке підкреслило недостатній рівень фінансової культури в цих країнах. Фінансова грамотність потрібна не лише тим, хто володіє значними статками, а й для тих, хто має обмежений бюджет і невеликий запас фінансової міцності, зазнають фінансових потрясінь. Це стало особливо очевидним в умовах кризи COVID – 19. Тому дослідження вітчизняного та світового досвіду підвищення рівня фінансової грамотності та фінансової культури населення є актуальним та сприятиме підвищенню рівня відповідального ставлення за своє майбутнє.

Зарубіжний досвід в сфері підвищення рівня фінансової грамотності населення показує, що існує три основних підходи:

- 1) із високим рівнем розуміння держави значущості фінансової освіти свого населення (наприклад, США, Великобританія, Франція, Німеччина, Канада, Сінгапур);
- 2) із державним усвідомленням важливості фінансової освіти (наприклад, Польща, Італія, Чехія, Австрія, Індія);
- 3) із початковим етапом усвідомлення необхідності забезпечення та підвищення рівня фінансової грамотності населення (Україна, Росія, Україна).

США, Великобританія, Польща, Латвія, Канада, Естонія, Фінляндія, Німеччина, Австралія та інші країни тривалий час досить успішно застосовують навчання в галузі фінансів з молодших навчальних класів та активно працюють над просвітницьким рівнем населення, запроваджують різноманітні курси щодо економічного навчання, корелюють їх із навчальними програмами шкіл, коледжів, університетів тощо в рамках державної політики підвищення рівня фінансової грамотності населення. Також має місце позитивний досвід розвинутих країн щодо запровадження професії фінансового консультанта, фінансового радника чи спеціаліста з фінансового планування, за допомогою яких укладають нині понад 40% фінансових угод фізичних осіб. Цікавим є досвід Сінгапура, де останнім десятиліттям розроблена та запроваджена концепція банкінгу для молоді (у віці від 16 до 29 років), в Таїланді створено «Шкільний банк», де всі фінансові операції здійснюють спеціально навчені учні під контролем фінансового консультанта чи вчителя.

Вітчизняні науковці (як Л.Гончар, А.Мартиненко, Т.Кізіма, Б.Приходько, Т.Смовженко, С.Юрій, І.Ломачинська, І.Клапків, О.Дудчик, І.Матвійчук та багато ін.), фінансові інституції, (як НБУ, Міністерство фінансів, Міністерство освіти і науки України тощо), громадські організації акцентують на необхідності побудови та швидкого впровадження Національної програми підвищення фінансової грамотності населення. Адже за даними USAID, яка досліджувала рівень фінансової грамотності населення України, в 2017 році близько 65% наших громадян мають незадовільний рівень фінансової обізнаності, а 15% населення не здійснюють ніяких інвестицій у зв'язку із незначним бюджетом та повною необізнаністю про фінансові продукти й операції. Відсутність знань та необхідних навичок в галузі фінансів блокує можливість прийняття правильних фінансових рішень та обмежує відповідальне ставлення населення до забезпечення свого майбутнього.

Аналіз ситуації в Україні показує, що заходи по підвищенню рівня фінансової грамотності реалізуються, переважно, в рамках шкільної освіти у вигляді факультативів. Професійно-технічні заклади практично не приділяють уваги фінансовій освіті своїх студентів. Та лише деякі виші, проявляють інтерес до програм з підвищення фінансової грамотності. Тому пропонуємо в якості стратегії розвитку фінансової освіти передбачити вивчення фінансових аспектів в рамках базових дисциплін/предметів неекономічних спеціальностей.

Важливе значення в поширенні необхідних фінансових знань має діяльність громадських освітніх організацій, розробка та впровадження безкоштовних on-line курсів за цільовою аудиторією та відповідно особливостей різних категорій громадян.

Тому, головним, на наш погляд, є створення національної концепції/програми та розбудова моделі підвищення фінансової грамотності населення, утворення координаційного центру та розробка стандарту освітнього рівня в сфері забезпечення фінансової грамотності населення України.